

رضایتمندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران از عملکرد اساتید راهنما و مشاور پایان نامه در سال تحصیلی ۹۴-۹۳

کیانوش عبدی: عضو هیأت علمی، گروه آموزشی مدیریت توانبخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران، تهران، ایران.

محمد عرب*: عضو هیأت علمی، گروه آموزشی علوم مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

علی اکبری ساری: عضو هیأت علمی، گروه آموزشی علوم مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

فاطمه عادل‌ی نژاد: کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران، تهران، ایران.

چکیده: این پژوهش با هدف تعیین رضایتمندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد؛ دکتری) دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران از نحوه‌ی هدایت و راهنمایی پایان نامه توسط اساتید راهنما و مشاور در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۳ صورت گرفت. این مطالعه به صورت توصیفی انجام گردید. ابتدا اعتبار صوری و محتوایی پرسشنامه توسط ۱۱ نفر از اعضای هیأت علمی ارزیابی شد. CVR برای کلیه‌ی سؤالات پرسشنامه بیشتر از ۰/۵۹ بود که تأیید کننده‌ی روایی محتوایی پرسشنامه بود. پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب α کرونباخ صورت گرفت که ضریب ۰/۹۷ به دست آمد. در مجموع ۳۸۲ نفر پرسشنامه‌ی پژوهش را تکمیل نمودند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی و استنباطی توسط نرم افزار SPSS انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد میزان رضایت دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری از استادان راهنما، مشاور خود در سطح بالا بود و به ترتیب ۸۶/۸ درصد و ۸۴/۹ درصد رضایت داشتند. بین متغیرهای جنسیت و مقطع تحصیلی دانشجویان و میزان رضایت آنان از استاد راهنما، مشاور ارتباط معنی‌داری وجود نداشت ($p > 0/05$). همچنین بین متغیرهای سن، نوع مطالعه و وضعیت پایان‌نامه با میزان رضایت آنان از اساتید راهنما، مشاور ارتباط معنی‌داری مشاهده شد ($p < 0/05$). یافته‌ها بیانگر این بود که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران رضایت مطلوبی از نحوه‌ی هدایت پایان‌نامه‌ها توسط اساتید راهنما و مشاور داشتند. پیشنهاد می‌شود به توانمندسازی دانشجویان در اجرای پایان نامه توجه بیشتری گردد و مطالعات بیشتری در سطح دانشگاه صورت گیرد.

واژگان کلیدی: رضایتمندی، هدایت و راهنمایی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، استاد مشاور، استاد راهنما، پایان نامه.

*نویسنده‌ی مسؤول: عضو هیأت علمی، گروه آموزشی علوم مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

مقدمه

یکی از عوامل اساسی و عمده در پیشرفت‌های علمی، تحقیق و پژوهش در زمینه‌های مختلف و مورد نیاز هر جامعه است و کشورهایی که در آن‌ها تحقیق به معنای صحیح صورت نمی‌گیرد از توسعه مناسبی برخوردار نیستند (امینی پور و همکاران، ۱۳۷۹، وافتخارزاده، ۱۳۸۲). مطالعات و پژوهش‌های دانشگاهی سهم عمده‌ای در این پیشرفت بعهدده داشته و از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند (میزانی و همکاران، ۱۳۹۰). در کشور ما نیز همانند بسیاری از کشورهای دیگر، دانشجویان تحصیلات تکمیلی در آخرین مرحله از تحصیل خود، موظف به ارائه پایان‌نامه پژوهشی و دفاع از آن می‌باشند. این اثر در واقع عصاره فعالیت‌های علمی دوران تحصیل دانشجویان است که تحت نظر اساتید راهنما و مشاور به ثمر می‌نشیند (فدایی، ۱۳۷۴). در واقع دوره تحصیلات تکمیلی طوری طراحی شده که دانشجویان طی گذراندن واحدهای تئوری و عملی، با مسائل اصلی رشته تحصیلی خود آشنا شده و موضوع رساله خود را انتخاب می‌کند. در کنار آن پس از آشنایی با روش تحقیق و نحوه اجرای پایان‌نامه، تحت نظارت و راهنمایی اساتید راهنما و مشاور خود این مهم را به پایان می‌برد. بنابر این می‌توان گفت پژوهش در بعد دانشجویی اصلی‌ترین نمود خود را در واحد پایان‌نامه نمایان ساخته و دانشجویان با انتخاب این واحد قدرت ابتکار، اعتماد به نفس و پشتکار خود را با روح جستجوگر خویش در هم آمیخته و حاصل آن را در قالب پایان‌نامه ارائه می‌دهد. پایان‌نامه نخستین گام نظام مند در بعد پژوهش است که دانشجویان با آن آشنا می‌شوند (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۷). بسته به مقطع تحصیلی دانشجویان، اهمیت و وزن علمی پایان‌نامه و همچنین طول مدت اجرای آن متفاوت است. امروزه پایان‌نامه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار هستند و در بسیاری از کشورها تحقیقات دانشجویی در قالب رساله، در حل مسائل عمده جوامع نقش مهمی ایفا می‌نمایند. در واقع بسیاری از تحقیقات پیمایشی، توصیفی و یا تجربی توسط دانشجویان انجام می‌شود و کار آنها سرآغاز یک سلسله پژوهش‌های مفصل‌تر و اساسی‌تر می‌شود. چکیده‌هایی که به‌طور روزآمد و مرتب از پایان‌نامه‌ها در کشورهای پیشرفته جهان تهیه می‌شود حاکی از اهمیت آن است (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۸). مهم‌ترین رسالت دانشگاه‌ها و مؤسسات عالی، پرورش افرادی توانمند در حیطه‌های آموزشی و پژوهشی است. نگارش و ارائه پایان‌نامه حتی برای محققان با تجربه نیز کاری چالش‌برانگیز محسوب می‌شود

و بنظر می‌رسد که موفقیت آن کاملاً بستگی به عواملی مانند کیفیت منابع علمی، همکاری سازمان‌های مرتبط، دسترسی به اساتید راهنمای مجرب و فرآیند مناسب اجرای پایان‌نامه دارد (لی، ۲۰۱۰). یکی دیگر از عوامل مؤثر در پایان‌نامه‌های دانشجویی، اساتید راهنما و مشاور هستند. سرپرستی پایان‌نامه دانشجویی توسط استاد راهنما یا مشاور، مهم‌ترین روش برای ایجاد یک قرارداد یادگیری بین دانشجویان و اساتید، مشخص کردن اهداف پژوهشی و روشن نمودن نقش دانشجویان و اساتید است. اساتید راهنما باید با ایجاد انگیزه تحقیق در دانشجویان و راه‌های انتخاب یک موضوع و تهیه طرح راهنمایی نمایند. پس از آن نیز در جریان نگارش پروپوزال، استفاده از منابع علمی، روش‌شناسی تحقیق، اجرای میدانی و نهایتاً نگارش رساله و دفاع از آن به او کمک کنند (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۸). سولیوان معتقد است چالش‌های مرتبط با انتخاب استاد راهنما نیز در فرآیند نوشتن پایان‌نامه نقش بسیار مهمی دارد (سولیوان، ۲۰۰۱). نتیجه یک پژوهش نشان داد که روابط بین فردی دانشجویان و اساتید راهنما برای موفقیت در طی روند انجام پایان‌نامه نقش دارد (مینهارد و همکاران، ۲۰۰۹). اجرای پایان‌نامه یکی از مهمترین بخش‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی محسوب می‌شود که بایستی تحت هدایت و نظارت اساتید راهنما و مشاور صورت پذیرد. با توجه به نقشی که پژوهش در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوامع دارد و زمینه‌ای که این فرآیند جهت ارتقاء سطح علمی در نظام آموزشی کشور ایفاء می‌کند، می‌توان گفت چگونگی برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری، رعایت اصول تنظیم و نگارش پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحقیقاتی دانشجویان در این مقاطع از ملزومات و از ارکان اصلی نظام آموزشی کشور به حساب می‌آید (شهشهانی پور و همکاران، ۱۳۹۲). شهشهانی پور به نقل از یزدانی و همکاران "شواهد نشان دهنده آن است که پایان‌نامه نویسی دچار افت کیفی شده و برخی محققین از آن به عنوان بحران کیفی در رساله نویسی یاد کرده‌اند" (شهشهانی پور و همکاران، ۱۳۹۳). به جرأت می‌توان گفت که تدوین پایان‌نامه، مهمترین بخش در دوره‌های تحصیلات تکمیلی محسوب می‌شود (حقدوست و همکاران، ۱۳۸۷). با توجه به این که بسیاری از دانشجویان کارشناسی ارشد سابقه پژوهشی چندانی ندارند و در مرحله آموزشی خود چندان درگیر فعالیت‌های پژوهشی نمی‌شوند بنابر این اجرای رساله، نخستین گام تحقیق و پژوهش جدی در عرصه‌های علمی آنان محسوب

پرسشنامه محقق ساخته حاوی ۱۹ سؤال با مقیاس پنج درجه ای لیکرت از نمره ۱ تا ۵ برای هر یک از گویه ها که جهت تعیین اعتبار محتوایی و صوری در اختیار ۱۱ نفر از اعضا هیأت علمی دانشگاه قرار داده شد. با توجه به اینکه مقدار CVR در تمام آیتمها از مقیاس ۰/۵۹ بزرگتر شده است بنابراین تمام سؤالات پرسشنامه دارای اعتبار محتوایی بوده و نیاز به تغییر نداشتند. برای تعیین همبستگی درونی سؤالات پرسشنامه از ضریب α کرونباخ استفاده شد. از نظر پایایی، ضریب α کرونباخ کلی پرسشنامه استاد راهنما معادل ۰/۹۳۸ و برای پرسشنامه استاد مشاور ۰/۹۷۶ بود. کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران که در فاصله زمانی یاد شده، مرحله اجرای پایان نامه، پیش دفاع و دفاع بودند و جهت انجام امور مربوط به دفاع از پایان نامه خود به دفتر تحصیلات تکمیلی مراجعه کردند در جریان اهداف طرح قرار گرفتند و در صورت تمایل به شرکت در پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته در اختیار آنان قرار داده شد تا آن را تکمیل نمایند. دانشجویان برای هر یک از اساتید راهنما و مشاور خود پرسشنامه جداگانه ای تکمیل نمودند. داده های جمع آوری شده در نرم افزار SPSS۲۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از آمار توصیفی برای بیان میزان رضایت دانشجویان در هر یک از حیطه های مورد بررسی و از مدل خطی تعمیم یافته برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر میزان رضایت دانشجویان استفاده شد.

یافته ها

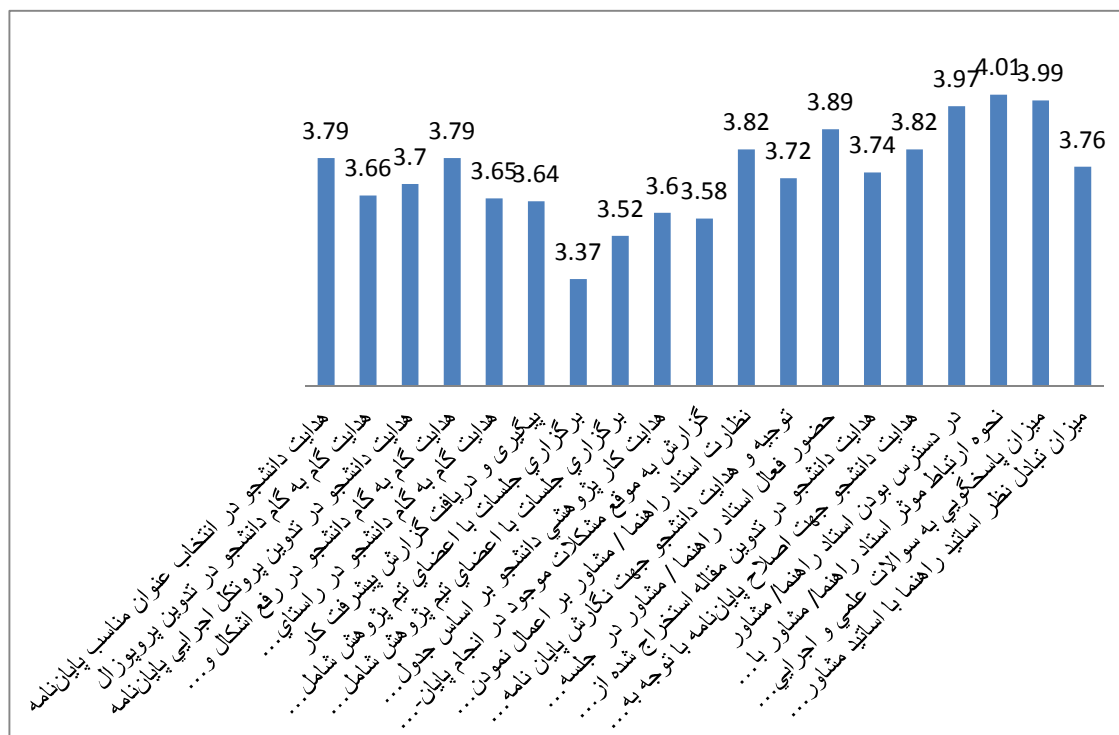
در این پژوهش تعداد ۳۸۲ دانشجوی تحصیلات تکمیلی اقدام به تکمیل پرسشنامه نمودند که ۱۴۰ نفر مؤنث و ۲۴۲ نفر مذکر بودند. ۵۱٪ از دانشجویان در گروه سنی کمتر از ۲۵ سال، ۵۵٫۷٪ در گروه ۲۵-۳۰ سال، ۲۲٫۹٪ در گروه ۳۰-۳۵ سال بوده و ۱۶٫۳٪ نیز بیش از ۳۵ سال سن داشتند. ۶۱٪ از دانشجویان شرکت کننده در پژوهش در مقطع کارشناسی ارشد و ۳۹٪ نیز در مقطع دکتری به تحصیل اشتغال داشتند. نوع مطالعه دانشجویان به ترتیب ۲۹٪ توصیفی، ۲۶٫۶٪ ترکیبی، ۲۲٫۷٪ مداخله ای، ۱۲٫۲٪ طرحی مدلی، ۹٫۱٪ همبستگی و ۱٫۴٪ ابزارسازی بوده است. دانشجویان کارشناسی ارشد (۸۶٫۸٪) و در دانشجویان دکتری (۸۴٫۹٪) رضایت داشتند همچنین رضایت در بین گروه سنی کمتر از ۲۵ سال بیشتر از گروه های سنی دیگر است. سطح رضایت در بین دانشجویان زن (۸۷٫۹٪) بیشتر از دانشجویان مرد (۸۵٫۲٪) بوده است. ۹۲٫۴٪ دانشجویانی که نوع مطالعه پایان نامه

می گردد. نداشتن مهارت کافی در زمینه تحقیق و ناتوانی در استفاده از تجربه اساتید، لطمه اصلی را به پیکره پژوهش های دانشجویی وارد می کند و آنان را در انجام یک تحقیق علمی جدی و تدوین یک پایان نامه مطلوب درمانده می سازد. همین مسأله، زیربنای دیگر مشکلات پایان نامه نویسی مانند ناتوانی در انتخاب موضوع مناسب و ارائه دقیق طرح تحقیق، عدم استفاده بهینه از وقت و عدم مهارت کافی در تحلیل داده ها و نتیجه گیری منطقی است. از مسائل فوق می توان به نقش سازنده و اساسی اساتید راهنما و مشاور در هدایت پایان نامه پی برد (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۷ و نیلی و همکاران، ۱۳۸۶). از این رو یکی از اصلی ترین اهداف فرآیند انجام پایان نامه و ارزیابی رضایتمندی دانشجویان، یکی از مهم ترین چالش های این فرآیند می باشد (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۷). دانشجویان و اساتید راهنما روش هایی را برای کار با یکدیگر طراحی می کنند (آبوز و همکاران، ۲۰۰۵). انعکاس دیدگاه دانشجویان می تواند به توسعه روابط بین راهنما و دانشجو برای انجام موفق پایان نامه کمک نماید (میونپو و همکاران، ۲۰۱۳). اگرچه فاکتورهای زیادی در ارتباط با پدیده اصطکاک میان دانشجویان دکتری مشخص شده است، بیشتر محققین روی این موضوع توافق نظر دارند که فرایند دکتری بستگی به ارتباط کاری نزدیک بین دانشجویان و اساتید راهنما دارد (اریک کراس و همکاران، ۲۰۱۰). با توجه به مسائلی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی در جلسات پرسش و پاسخ با مسئولین آموزش دانشگاه مطرح می کنند و همچنین بازخوردهای متفاوتی که از آنان داشته ایم بر خود لازم دانستیم تا ضمن ارزیابی میزان رضایتمندی دانشجویان از عملکرد اساتید، دلایل عدم رضایت احتمالی آنان را مورد بررسی قرار داده و در صورت امکان نسبت به رفع موانع موجود اقدام نمائیم. به عبارت دیگر بر نظرات دانشجویان که دریافت کنندگان اصلی آموزش عالی هستند و قوف پیدا کرده و بررسی نماییم که آیا هدایت پایان نامه ها در بستری صحیح و مناسب حرکت می کند و اگر چنین نیست، عوامل دخیل در آن را شناسایی کرده و در رفع آن بکوشیم.

مواد و روش ها

مطالعه حاضر از نوع مقطعی است. از روش تمام شماری اسفاده گردید. نمونه پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران از مهرماه ۹۳ تا آذرماه ۹۴ که پروپوزال آن ها تصویب و درگیر اجرای پایان نامه که شامل ۳۸۲ نفر بودند. ابتدا

آنها مداخله‌ای است رضایت بالایی نسبت به سایر دانشجویان داشته‌اند.

نمودار شماره ۱ - میانگین نمرات رضایت دانشجویان از فعالیت استاد راهنما و مشاور

جدول شماره ۲- نتایج مدل خطی تعمیم یافته چند متغیره به

منظور ارزیابی اثر هر یک از متغیرهای مستقل بر میزان

رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور

متغیر مستقل	گروه	ضریب	انحراف معیار خطا	P-value
جنس	مرد	-۰/۱۱۳	۰/۱۱۷	۰/۳۳۷
	زن	-		
سن	کمتر از ۲۵ سال	-۰/۴۵۲	۰/۲۸۴	۰/۱۱۲
	۳۰ تا ۳۵ سال	-۰/۰۷۸	۰/۱۵۵	۰/۶۱۴
	۳۱ تا ۳۵ سال بالای ۳۵ سال	-۰/۲۹۷	۰/۱۷۹	۰/۰۹۷
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد	۰/۱۸۴	۰/۱۹۴	۰/۳۴۳
	دکتری	-		
نوع مطالعه	توصیفی	-۰/۳۱۶	۰/۱۶۷	۰/۰۵۹
	همبستگی	۰/۰۴۹	۰/۲۱۴	۰/۸۱۹
	مداخله‌ای	۰/۱۲۲	۰/۱۵۹	۰/۴۴۵
	ابزار سازی	-۱/۱۹۹	۰/۵۶۹	۰/۰۳۵
	طراحی مدل ترکیبی	-۰/۵۰۴	۰/۱۸۵	۰/۰۰۷
وضعیت پایان نامه	در حال اجرا	-۰/۱۹۰	۰/۱۸۶	۰/۳۰۹
	پیش‌دفاع دفاع	۰/۰۹۸	۰/۲۳۰	۰/۶۷۲

نتایج جدول نشان می‌دهد که تنها اثر متغیر نوع مطالعه بر میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور معنادار بوده است.

بحث

پایان‌نامه به معنای تأیید نهایی کار تحصیلی یک دانشجو بوده و نشانگر فعالیت‌های منسجم اوست که با راهنمایی استاد راهنما و مشاور آن را به پایان می‌رساند (فدایی، ۱۳۷۴). طی انجام پایان‌نامه، دانشجو موضوع مورد علاقه خود را انتخاب کرده و پس از بررسی پیشینه پژوهشی، نسبت به تهیه طرح پژوهش خود اقدام می‌نماید. سپس تحت نظر اساتید خود به آنالیز داده‌ها و نتیجه‌گیری پرداخته و نتایج کار پژوهشی خود در قالب رساله به تحریر می‌کشد و از این طریق با انجام صحیح یک پروژه تحقیقاتی آشنایی می‌یابد. همچنین میزان رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران از نحوه هدایت و راهنمایی پایان‌نامه توسط اساتید راهنما/ مشاور در سال ۹۴-۱۳۹۳ در حد مطلوبی قرار دارد ($P < 0/05$). مطالعه میزانی که بر روی ۱۳۷ نفر از دانشجویان ترم سوم کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه های ارومیه، اهواز، تربیت معلم تهران، شهید بهشتی، فردوسی مشهد، تهران و گیلان صورت گرفت نشان داد که دانشجویان کارشناسی ارشد کیفیت راهنمایی استادان راهنما و مشاور خود را متوسط ارزیابی کرده اند (۲/۷۵ از ۴) و تفاوت معناداری بین کیفیت راهنمایی پایان‌نامه توسط استادان راهنما و مشاور دیده شد.

نتایج نمودار ۱ با توجه به میانگین بدست آمده برای هر یک از گویه‌های رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما / مشاور نشان می‌دهد بیشترین میزان رضایت (۴/۰۱) مربوط به " نحوه ارتباط موثر استاد راهنما/ مشاور با دانشجو در طی تدوین پایان‌نامه " می‌باشد. بعد از آن، موارد " میزان پاسخگویی به سؤالات علمی و اجرایی دانشجو در رابطه با پایان‌نامه "، " در دسترس بودن استاد راهنما/ مشاور "، " حضور فعال استاد راهنما، مشاور در جلسه پیش‌دفاع دانشجو "، " نظارت استاد راهنما، مشاور بر اعمال نمودن نظرات اصلاحی و پیشنهادی ارجاع شده اساتید به دانشجو " و " هدایت دانشجو جهت اصلاح پایان‌نامه با توجه به نظرات مطرح شده در جلسه پیش‌دفاع " به ترتیب با میانگین‌های ۳/۸۹، ۳/۸۹، ۳/۸۲ و ۳/۸۲ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. هم‌چنین کمترین میزان رضایت (۳/۳۷) مربوط به " برگزاری جلسات با اعضای تیم پژوهش شامل اساتید راهنما و مشاور جهت نظارت بر کار دانشجو و حل مشکلات احتمالی ضمن اجرای پایان‌نامه " می‌باشد. در این مطالعه اثر متغیرهای مستقل جنس، سن، مقطع تحصیلی، نوع مطالعه و دانشکده، به صورت جداگانه در مدل خطی تعمیم یافته وارد شده و اثر آنها بر نمره رضایت استاد راهنما و مشاور بررسی گردید و نتایج آن در جداول شماره ۱ و ۲ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۱- نتایج مدل خطی تعمیم یافته تک متغیره به

منظور ارزیابی اثر هر یک از متغیرهای مستقل بر میزان

رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور

متغیر مستقل	گروه	ضریب	انحراف معیار خطا	P-value
جنس	مرد	-۰/۰۳۳	۰/۱۰۳	۰/۷۵۰
	زن	-		
سن	کمتر از ۲۵ سال	-۰/۲۸۹	۰/۲۷۱	۰/۲۸۷
	۳۰ تا ۳۵ سال	-۰/۰۰۵	۰/۱۵۰	۰/۹۷۱
	۳۱ تا ۳۵ سال بالای ۳۵ سال	-۰/۳۵۰	۰/۱۷۲	۰/۰۴۲
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد	۰/۳۱۲	۰/۱۰۱	۰/۰۰۲
	دکتری	-		
نوع مطالعه	توصیفی	-۰/۰۴۴	۰/۱۳۶	۰/۷۴۵
	همبستگی	۰/۱۲۸	۰/۱۹۳	۰/۵۰۵
	مداخله‌ای	۰/۲۱۱	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲
	ابزار سازی	-۰/۹۷۷	۰/۴۴۲	۰/۰۲۴
	طراحی مدل ترکیبی	-۰/۵۴۵	۰/۱۷۳	۰/۰۰۲
وضعیت پایان‌نامه	در حال اجرا	-۰/۳۲۹	۰/۱۰۳	۰/۰۰۲
	پیش‌دفاع دفاع	۰/۰۴۸	۰/۱۹۵	۰/۸۰۴

نتایج جدول نشان می‌دهد که به جز متغیر جنس تمام متغیرهای دیگر به صورت تک متغیره بر میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور تأثیر معناداری دارند.

در زنان کاهش یافته است اما رابطه‌ای بین سطح رضایت و جنس یافت نشد ($P > 0/05$). علاوه بر آن می‌توان نتیجه گرفت که میانگین رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور بین نظرات دو گروه زن و مرد تفاوت معناداری ندارد ($P > 0/05$). به عبارتی بین میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور و متغیر جنس ارتباط معناداری وجود ندارد. در مطالعه دهقانی میزان رضایتمندی از سرپرستی پایان نامه بین دانشجویان مؤنث و مذکر تفاوت معنی‌داری نشان نداد (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۸). رادافشار در تحقیق خود به این نتیجه رسید که در امر پژوهش، دختران بیشتر از پسران به راهنمایی استاد و دسترسی سهل و سریع به او تکیه دارند (رادافشار و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین مطالعه ای که توسط موسسه تکنولوژی ملبورن رویال استرالیا صورت گرفت نشان داد میزان رضایت کلی دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر در سطح پایین تری قرار دارد (بارناکل، ۲۰۰۳). شیر بیگی نیز بیان کرد که دختران بیشتر از پسران معتقد بودند که از میزان تعهد استادانشان برای حمایت از پایان نامه رضایت دارند (شیربیگی و همکاران، ۱۳۹۱). با توجه نتایج به نظر می‌رسد دختران انتظار حمایت بیشتری را از اساتید راهنما و مشاور خود داشته‌اند و همچنین ممکن است پسران نسبت به دختران دارای سختگیری کمتر و استقلال بیشتری در اجرای پژوهش باشند و نیز دغدغه بیشتری برای جذب در بازار کار داشته و به کیفیت پژوهش توجه کمتری نمایند و معیار سرعت در اجرای پژوهش نمود بیشتری داشته باشد. نتایج پژوهش بیانگر آن بود که سطح رضایت بالا در بین گروه سنی کمتر از ۲۵ سال بیشتر از گروه‌های سنی دیگر است. همچنین بین سطح رضایت و گروه سنی رابطه‌ی معنادار وجود دارد ($P < 0/05$). از طرف دیگر، تفاوت معناداری در میانگین رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور بین نظرات افراد با گروه‌های سنی مختلف وجود دارد ($P < 0/05$). به عبارتی بین میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور و متغیر گروه سنی ارتباط معناداری وجود دارد. در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ارتباط مثبت ضعیفی بین متغیر سن با میزان رضایت از سرپرستی پایان نامه مشاهده شد (دهقانی و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین نتایج نشان داد سطح رضایت بالا در بین دانشجویان کارشناسی ارشد بیشتر از دانشجویان دکتری است به گونه‌ای که سطح رضایت بالا در دانشجویان کارشناسی ارشد از ۸۶/۸ درصد به ۸۴/۹

در پژوهش فوق دانشجویان، کیفیت راهنمایی اساتید راهنما را با میانگین ۲/۷۵ بیشتر و بهتر از اساتید مشاور با میانگین ۲/۵۴ ارزیابی کردند ($P < 0/001$). محقق در کل چنین نتیجه گرفته که نمی‌توان گفت دانشجویان کارشناسی ارشد در تدوین پایان نامه بخوبی از طرف اساتید راهنما و مشاور خود راهنمایی می‌شوند (میزانی و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهشی که به منظور بررسی دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان نسبت به فرآیند انجام پایان نامه صورت گرفت مشخص شد که در کل ۱۲/۹٪ از دانشجویان پزشکی و ۲۲/۵٪ از دانشجویان دندانپزشکی از فرآیند پایان نامه رضایت داشتند (رادافشار و همکاران، ۱۳۸۹) رفاهی و همکاران در مطالعه خود به منظور بررسی کیفیت پایان نامه بر روی دانشجویان پزشکی اصفهان صورت گرفت نشان دادند که فقط ۴۱/۳٪ دانشجویان، نحوه هدایت و راهنمایی استاد راهنمای خود را مناسب توصیف کرده‌اند (رفاهی و همکاران، ۱۳۸۰). بررسی انجمن تحصیلات تکمیلی امریکا در سال ۱۹۹۱ نشان داد که بسیاری از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد از روند هدایت و راهنمایی و هدایت رساله خود توسط اساتید راهنما و مشاور رضایت نداشتند (مونی، ۱۹۹۱). در پژوهش حاضر بیشترین میزان رضایت از استادان راهنما مربوط به شاخص‌های در دسترس بودن (۴/۵)، حضور فعال استاد راهنما در جلسه پیش دفاع (۴/۴) و پس از آن نحوه ارتباط، پاسخگو بودن به سوالات علمی و اجرایی و نیز هدایت گام به گام دانشجویان (۴/۲) و کمترین میزان آن مربوط به پیگیری و دریافت گزارش کار و همچنین برگزاری جلسه شورای پژوهشی حین اجرای پایان نامه (۴/۰) بود. در ارتباط با اساتید مشاور بیشترین میزان رضایت مربوط به نحوه ارتباط با دانشجو و میزان پاسخگویی به سؤالات علمی و اجرایی (۴/۲) و کمترین میزان آن مربوط به تخصیص زمان کافی، پیگیری و دریافت گزارش کار و همچنین برگزاری جلسه شورای پژوهشی حین اجرای پایان نامه (۳/۷) بود. سولیوان در تحقیق خود به این نتیجه رسید که روابط بین دانشجویان با استادان راهنما و مشاور، بعنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مشوق در فرآیند اجرای پایان نامه محسوب می‌شود (سولیوان، ۲۰۰۱). هس در مطالعه خود بیان کرد که تقریباً ۸۵٪ دانشجویان از تخصص اساتید راهنمایشان راضی بودند (هس، ۲۰۰۲). یافته‌ها نشان داد که سطح رضایت بالا در بین دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد است به گونه‌ای که سطح رضایت بالا در زنان از ۸۷/۹ درصد به ۸۵/۲ درصد در

درصد در دانشجویان دکتری کاهش یافته است. همچنین رابطه‌ی معناداری بین سطح رضایت و مقطع تحصیلی یافت نشد ($p > 0.05$). از اطلاعات بدست آمده نیز می‌توان نتیجه گرفت که میانگین رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور بین نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری تفاوت معناداری دارد ($p < 0.05$). به عبارتی بین میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور و متغیر مقطع تحصیلی ارتباط معناداری وجود دارد. مطالعه شهشهانی پور و همکاران نشان داد که در کل سطح رضایت اکثر دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی از اساتید راهنما و مشاور خود بالا است (شهشهانی پور و همکاران، ۱۳۹۲). دلیل رضایت بالاتر دانشجویان کارشناسی ارشد ممکن است به خاطر بودن تجربه اول اجرای پژوهش و نگذردن دوره‌های تکمیلی روش تحقیق و عدم توانایی تبدیل دانش خویش به مهارت جستجو نمود و این نقص دانش و مهارت انتظارات ایشان را از عملکرد اساتید کاهش داده و نیز به نظر می‌رسد قدرت ارزیابی تسلط و توان پژوهشی اساتید نیز در این مقطع ضعیف تر از سطح دکتری باشد. از سوی دیگر یافته‌ها موید این مطلب بود که سطح رضایت بالا در بین دانشجویانی که نوع مطالعه پایان‌نامه آنها مداخله‌ای است بیشتر از دانشجویان دیگر است. همچنین بین سطح رضایت و نوع مطالعه پایان‌نامه رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0.05$). از طرفی، تفاوت معناداری در میانگین رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور بین نظرات افراد با انواع مختلف مطالعات پایان‌نامه وجود دارد ($p < 0.05$). به عبارتی بین میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما/ مشاور و متغیر نوع مطالعه پایان‌نامه ارتباط معناداری وجود دارد. در مطالعه شهشهانی پور و همکاران نیز میانگین نمره رضایت دانشجویان از اساتید راهنما در مطالعه توصیفی-تحلیلی و توصیفی و میانگین نمره رضایت دانشجویان از اساتید مشاور در مطالعه تولیدی بیشتر بود (شهشهانی پور و همکاران، ۱۳۹۲) از دیگر یافته‌ها سطح رضایت بالا در بین دانشجویانی که پایان‌نامه آنها در مرحله پیش‌دفاع قرار دارد بیشتر از دانشجویان دیگر است. همچنین تفاوت معناداری در میانگین رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور بین نظرات افراد با وضعیت پایان‌نامه مختلف وجود دارد ($p < 0.05$). به عبارتی بین میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور و متغیر وضعیت پایان‌نامه ارتباط معناداری وجود دارد. به نظر می‌رسد کاربردی بودن، استخراج مقالات با کیفیت و

استقبال مجلات در پذیرش مقالات از دلایل رضایت بالا در مطالعات مداخله‌ای باشد. در این تحقیق، هر یک از متغیرهای مستقل (جنس، سن، مقطع تحصیلی، نوع مطالعه و وضعیت پایان‌نامه) به صورت جداگانه در مدل خطی تعمیم یافته وارد شده و اثر آنها بر میزان رضایت از استاد راهنما/ مشاور بررسی گردید مشخص شد که به جز متغیر جنس تمام متغیرهای دیگر به صورت تک متغیره بر میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور تاثیر معناداری دارند. مجدداً هر یک از متغیرهای مستقل به صورت هم‌زمان در مدل خطی تعمیم یافته وارد شده و اثر آنها بر میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور بررسی گردید. نتایج نشان داد که تنها اثر متغیر نوع مطالعه پایان‌نامه بر میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید راهنما، مشاور معنادار بوده است. وجه تمایز مطالعه حاضر نسبت به تحقیقات قبلی در این است که ۱- تاکنون مطالعه‌ای بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی تهران صورت نگرفته بود و ۲- پژوهش‌های قبلی تنها بر دانشجویان یک مقطع تحصیلی انجام شده ولی در این پژوهش دانشجویان در مقاطع کارشناسی ارشد، دکتری و با نمونه نزدیک به ۴۰۰ نفری با یک دیگر مقایسه شدند. محدودیت مطالعه مشکل دسترسی به نمونه‌های پژوهش به دلیل ساعات حضور کمتر در دانشکده در مرحله پژوهشی بود.

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد در کل سطح رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران از نحوه عملکرد اساتید راهنما، مشاور پایان‌نامه بالا است. بین متغیرهای مستقل جنس و مقطع تحصیلی دانشجویان و میزان رضایت آنان از استاد راهنما، مشاور ارتباط معنی داری وجود نداشت ($p > 0.05$). همچنین بین متغیرهای سن، نوع مطالعه و وضعیت پایان‌نامه با میزان رضایت آنان از اساتید راهنما، مشاور ارتباط معنی داری مشاهده شد ($p < 0.05$). پیشنهاد می‌شود با برگزاری دوره‌های کارگاهی روش تحقیق به وسیله اساتید مجرب در سال‌های اولیه تحصیلات تکمیلی مهارت دانشجویان در انجام پژوهش مستقل را افزایش داد و همچنین توانمندی و مهارت اساتید راهنما و مشاور نیز مورد توجه قرار گیرد و از بعد نظارتی بر عملکرد اساتید غفلت نگردد.

Haghdoost A-A, Esmaeili A 2009, [Educational achievement in medical students entered university between 1995 and 2003, Kerman University of Medical Sciences], *Strides in Development of Medical Education*, Vol.5, No.2, Pp.80-87. [in Persian]

Heath T 2002, A quantitative analysis of PhD students' views of supervision, *Higher Education Research and Development*, Vol.21, No.1, Pp.41-53.

Ives G, Rowley G 2005, Supervisor selection or allocation and continuity of supervision: Ph. D. students' progress and outcomes, *Studies in Higher Education*, Vol.30, No.5, Pp.535-555.

Lee N-J 2010, Preparing for thesis and viva: some practicalities: Nancy-Jane Lee discusses some of the processes and considerations involved in writing a PhD thesis and giving a viva at its conclusion, *Nurse researcher*, Vol.17, No.3, Pp.52-59.

Mainhard T, van der Rijst R, van Tartwijk J, et al 2009, A model for the supervisor-doctoral student relationship, *Higher education*, Vol.58, No.3, Pp.359-373.

Mehran Mizani, Mohammad Kheybari, SeyyedNasrollah Sajjadi 2011, [Evaluation of Abilities of Master Students of Physical Education and the Quality of Professors Supervision in writing thesis], *Journal of Research and Planning in Higher Education*, Vol.17, No.3, Pp.111-134 [in Persian]

Mooney C 1991, The Dissertation is Still a Valuable Requirement, Survey Finds, but Graduate Students Says They Need Better Faculty Advising, *The Chronicle of Higher Education*, Vol.37, No.1, Pp.A15-A22.

Nathara Mhunpiew 2013, A Supervisor's Roles for Successful Thesis and Dissertation. *US-China Education Review*, Vol.3, No.2, Pp.119-122.

Nili M, Nasr A, Akbari N 2007, [Survey The quality of the thesis of Master Students], *Danesh va Raftar*, Vol.24, No., Pp.111-122 [in Persian]

محدودیت های پژوهش

علیرغم ارائه توضیحات کافی در خصوص محرمانه ماندن نتایج، برخی از دانشجویان حاضر به شرکت در پژوهش نشدند.

تشکر و قدر دانی:

نویسندگان نهایت تشکر و قدر دانی خویش را از مسئولین دانشکده بهداشت و دانشجویان تحصیلات تکمیلی جهت همکاری در اجرای پژوهش ابراز می دارند.

References

Amini Pour M, Ghasemi M 2000, [Evaluation of research proposals and medical students' theses], *Journal of Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services*, Vol.8, No.2, Pp.86-90 [in Persian]

Barnacle R. Postgraduate Research Experience Questionnaire: PREQ 2003. Summary of results for Royal Melbourne Institute of Technology. 2003 [cited 2016 5/6]. Available from: <http://mams.rmit.edu.au/kfj8j9ypwtynz.pdf>.

Dehghani GA, Yamani Dsm 2009, [Students' Satisfaction of Thesis Conducting Process and Related Factors Tabriz University of Medical Sciences], *Strides in Development of Medical Education*, Vol.6, No.1, Pp.1-9 [in Persian]

Dehghani G 2010, [The Study of Students' Satisfaction with Thesis Supervision in Tabriz University of Medical Sciences], *Iranian journal of medical education*, Vol.9, No.4, Pp.302-310 [in Persian]

Eftekhazadeh A 2003, [National health research system from the viewpoint of international organization], *Tehran: Publication Center of Medical Sciences Research*, 22 [in Persian]

Fadaei Araqi G 1995, [Analysis of methods in preparing thesis and dissertation in postgraduate and doctoral degree], *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, Vol.1, No.2, Pp.75-110 [in Persian]

- Shirbayigi N, Kave S 2012, [The role and relationship of supervisory between supervisor and student from the perspective of graduate students]. *New educational approaches*, Vol.7, No.1, Pp.1-26[in Persian]
- Steven Eric Krauss, Ismi Arif Ismail 2010, PhD Students' Experiences of Thesis Supervision in Malaysia: Managing Relationships in the Midst of Institutional Change, *The Qualitative Report*, Vol.15, No.4, Pp.802-822.
- Sullivan JE 2001, The Experience of Thesis Writing From The Perspective of Graduate Student Nurses.
- Radafshar G, Sobhani A, Sadegh F 2010, [Survey the attitudes towards thesis writing process among students of Guilan University of Medical Sciences], *Journal of Guilan University of Medical Sciences*, Vol.19, No.74, Pp.86-97[in Persian]
- Refaee M RE, Sabet AM 2001, [The quality of the thesis and how to implement it] a survey of medical school interns in Isfahan University of medical sciences. *Journal of Research in Medical Science*, Vol.6, No.1, Pp.1-6[in Persian]
- Shahshahani S, Hoseinzadeh S, Abdi K, et al 2014, [Graduate Students' Satisfaction with Supervisory Performance in Thesis Process in University of Social Welfare and Rehabilitation (USWR) in 2011-2012], *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.13, No.12, Pp.1031-1039. [in Persian]
- Shahshani S, Hosainzadeh S, Abdi K, et al 2014, [Evaluating the Methodology of Post graduate Students' Theses in University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences in 2011-2012], *Educational Development of Jundishapur*, Vol.5, No.4, Pp.331-336. [in Persian]

Postgraduate Students' Satisfaction with Supervisory and Advisory Performance in Thesis Process in hygiene school of Tehran university of medical sciences : 2014-2015

Kianoush Abdi¹

Mohammad Arab^{2,*}

Ali Akabari Sari²

Fatemeh Adelinezad³

¹Faculty member, Department of Rehabilitation Management, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

²Faculty member, Department of Health Management and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

³Ms, Social sciences, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Abstract: The main purpose of this study was to determine satisfaction of postgraduate students of hygiene school of Tehran university of medical sciences from their supervisors and Advisors at 2014-2015. This study was conducted by descriptive. At first was evaluated the face validity and content validity of questionnaire with the Lawasche's method by 11 experts. CVR was more than 0.59 for all questionnaire items that confirmed content validity. Its reliability was determined with the test- retest method and Cronbakh's alpha coefficient and it was 0.97. 382 students filled the questionnaires and after collecting, data was analyzed with descriptive and analytic stastics by SPSS software. Findings of the study showed that 86.6 % of M.Sc. students and 84.9 % of Ph.D. students had high satisfaction from their supervisors and advisors. There was no meaningful relationship between gender and grade with satisfaction ($p>0.05$) but there was meaningful relationship between age, study type and thesis/dissertation situation ($p<0.05$).According to findings of this study postgraduate students of hygiene school of Tehran university of medical sciences were satisfied with their supervisors and advisors. Recommended emphasis on empowering students' research capabilities and further studies performed in Tehran University of Medical Sciences.

Keywords: Satisfaction, Supervision, Postgraduate Students, Advisor, Supervisor, Thesis, Dissertation.

*Corresponding author: Faculty member, Department of Health Management and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Email: arabmoha@tums.ac.ir